

Öğretmenlerde Mental İyi Oluşun Yordayıcısı Olarak Ahlaki Çözülme ve Öz-Yeterlilik

Moral Disengagement and Self-Efficacy as Predictors of Mental Well-Being in Teachers

Osman Söner^{ID}, Jale Eldeleklioğlu^{ID}

Öz. Bu araştırma, öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterliliklerinin birbiriyle olan ilişkilerini incelemeyi ve ahlaki çözülme ile öz-yeterliliğin mental iyi oluşu yordama düzeyini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Arnavutköy ilçesinde faaliyet gösteren farklı kamu okullarında görev yapan 142'si kadın (%64) ve 80'i erkek (%36) olmak üzere 222 öğretmen oluşturmaktadır. Verilerin analizinde regresyon ve korelasyon yöntemleri kullanılmıştır. Ahlaki çözülme ve öz-yeterliliğin mental iyi oluşu yordamadaki gücünün belirlenmesinde standart çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; cinsiyetin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterliliklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterlilikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiş; öz-yeterliliğin mental iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordadığı ve ahlaki çözülmenin ise mental iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mental iyi oluş, ahlaki çözülme, öz-yeterlilik, öğretmen

Abstract. This research aimed to examine the relationships between teachers' mental well-being, moral disengagement, and self-efficacy and to determine the predictive level of moral disengagement and self-efficacy for mental well-being. The research study group consisted of 222 teachers [142 female (64%) and 80 male (36%)] working in different public schools operating in Arnavutköy, Istanbul. The predictive correlational model was used in the analysis of the study. Standard multiple regression analysis was used to determine the power of moral disengagement and self-efficacy in predicting mental well-being. As a result, it was determined that gender did not differ significantly based on mental well-being, moral disengagement, and self-efficacy. In addition, there were significant correlations between teachers' mental well-being, moral disengagement and self-efficacy. It was also found that self-efficacy significantly predicted mental well-being, while moral disengagement did not significantly predict mental well-being.

Keywords: Mental well-being, moral disengagement, self-efficacy, teacher

Osman Söner

Arnavutköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye.
E-posta: osmansoner02@hotmail.com, 0000-0001-9741-5357

Jale Eldeleklioğlu

Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bursa, Türkiye.
E-posta: eldelek@uludag.edu.tr, 000-0001-2345-6789

Geliş/Received: 19 Şubat 2022/19 February 2022

Düzeltilme/Revision: 18 Haziran 2022/18 June 2022

Kabul/Accepted: 09 Eylül 2022/09 September 2022

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Pozitif psikoloji, bireylerin öznel deneyim ve yaşam kalitesini iyileştirme üzerinde yoğunlaşan bir kuramdır. Bu kuramın gelecek yüzyılda insanların, toplulukların ve toplumların gelişmesine izin veren faktörleri anlamaya ve inşa etmeye çalışan bir yaklaşımı vardır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Pozitif psikolojinin üzerinde durduğu kavramlardan biri de mental iyi oluştur. Mental iyi oluş kavramının alanyazında farklı tanımları bulunmaktadır. Mental iyi oluş, bireylerin hayatlarında mutlu ve memnun olmalarını, hayatlarındaki amacın farkında olarak verilen potansiyellerini fark etmelerini, başka insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve sürdürmelerini ve kendi öz kontrollerini hissetmelerini sağlayan bir yaşam stili (Davidson vd., 2006; Rfyy ve Keyes, 1995; World Health Organization, 2004) olarak tanımlanabilir.

Mental iyi oluş bireylerin zihinsel sağlığının pozitif yönünü de ifade etmektedir. Bundan dolayı insanların toplum içindeki sosyal iyi olmalarıyla da ilişkilidir (Demirtaş ve Baytemir, 2019). Bu noktadan hareketle mental iyi oluşun bireyin farkındalık kazanması ve toplum içinde bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Pozitif psikoloji alanında çalışan uzmanlar, mental iyi oluş (Ryan ve Deci, 2001) ile ilişkili iki kavram üzerinde durmaktadırlar. Mental iyi oluş kavramı hedonik ve eudaimonik bakış olmak üzere iki bakış açısını içermektedir. Hedonik perspektif, öznel iyi oluş olarak da tanımlanan bu bakış açısı insanların mutluluğunun daha yüksek olduğu, olumlu duygularının olumsuz duygulara göre daha çok olduğu ve bireyin öznel deneyiminden hareketle yaşamından doyum alması olarak tanımlanabilir (Diener, 1984; Kahneman, 1999; Stewart-Brown ve Janmohamed, 2008). Eudaimonik perspektif ise, insanların varlığının anlamını kavraması, başka kişilerle karşılıklı iletişim kurabilmesi, kendini özgün anlamda yaşaması, kişisel özerkliğini sağlaması, kendi öz-kabul anlayışını oturtması anlayışına dayanmaktadır (Ryan ve Deci, 2001; Stewart-Brown ve Janmohamed, 2008).

İnsanların mental iyi oluşları arttıkça farkındalıkları artmakta ve fiziksel özellikleri bundan olumlu bir şekilde etkilenmektedir, ayrıca başka insanlarla etkili iletişim kurduklarından daha fazla yaşam isteği duymaktadırlar (Diener, King ve Lyubomirsky, 2005). Mental iyi oluşu yüksek olan bireyler kendi geçmişleriyle ilgili olumsuz değerlendirmelerden kaçınmakta ve kendilerini sürekli geliştirme çabası taşımaktadırlar. Bu bireyler kendi hayatlarının amaç ve anlamını bilip, başka insanlarla sağlıklı etkileşim ve iletişim kurarken kendi çevreleri üzerinde pozitif bir etkiye sahiptirler ve hayatları ile ilgili öz-kontrol kurmaktadırlar (Ryff

ve Keyes, 1995). Mental iyi oluşun genel anlamda psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluşu kapsadığı söylenebilir.

Mental iyi oluşla ilgili çalışmaların sıklıkla lise öğrencilerinin oluşturduğu örneklerle gerçekleştirildikleri görülmektedir (Söner ve Yılmaz, 2020). Bu kavram ile ilgili araştırmalar son yıllarda yurt içi ve yurt dışı alan yazında da sürekli olarak artmaktadır. Mental iyi oluş ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında fiziksel sağlık ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Keyes, Dhingra ve Simoes, 2010); depresyon ile negatif yönlü anlamlı ilişki (Gürgeç ve Gür, 2019); duygusal iyilik hali ve çalışma kapasitesi ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Rogach, Ryabova ve Frolova, 2017); romantik ilişkiler ve empati ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Kaya, 2017); duygusal zeka ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Çelik, 2008); olumlu gelecek beklentisi ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Eryılmaz, 2011); sosyal medya bağımlılığı ile negatif yönlü anlamlı ilişki (Söner ve Yılmaz, 2018); esneklik ve olumsuz duygular ile negatif yönlü anlamlı ilişki (Guo vd., 2020); umut ve yapılandırıcı düşünce ile pozitif yönlü anlamlı ilişki (Demirtaş, Baytemir ve Güllü, 2018); affetme ve mizahla başa çıkma ile pozitif ilişkisinin (Kayaş ve Satıcı, 2019) olduğu saptanmıştır. Bunun yanında Zümbül (2019) öğretmen adaylarıyla yapmış olduğu bir çalışmada bilinçli farkındalık ve affetme ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuştur. Kim ve Lim'in (2016) özel eğitim öğretmenleri ile yapmış oldukları araştırmalarında ise mental iyi oluş ile sosyal sorumluluk, mutluluk, öz düzenleme ve iyimserlik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Genel olarak mental iyi oluşun bireylerin duygusal iyi olma ve çalışma kapasiteleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bu durum insanların bilişsel rahatlama sağlamaları için kendi özdenetimlerini bırakarak etik olmayan davranışlar sergilemesiyle ortaya çıkan ahlaki çözümler kavramıyla da ilişkili olduğu söylenebilir.

Ahlaki çözümler kavramı ilk olarak Bandura'nın (1999) sosyo-bilişsel kuramının bir parçası olarak ortaya atılmıştır. Ahlaki çözümler, kişilerin toplum içinde sergiledikleri davranışların yanlış olduklarını bilmelerine rağmen yaptıkları davranışları mantığa bürünme savunma mekanizmasını kullanarak savunmalarıdır (Bandura, 1999). Ahlaki çözümler; insanların etik ilkelere ahlaki olarak bağlı olmalarına rağmen, aynı ilkeleri yargılamaya devam ederken bir suçluluk, utanç veya pişmanlık duygusundan kaçınarak, paylaşılan normları ihlal eden davranışları sürdürmeleri (Probst vd., 2020); birbiriyle ilişkili birkaç kolektif bilişsel mekanizma yoluyla özdenetim devre dışı bırakıldığında bireylerin etik olmayan ahlaki kararlar alma süreci (Detert, Trevino ve Sweitzer, 2008);

bireylerin etik standartların belirli bir bağlamda geçerli olmadığına kendilerini ikna ettikleri gizil bir süreç (Budziszewski, Graupensperger ve Vierimaa, 2020); insanlarda sürekli olan bir özellikten ziyade zamanla değişime uğrayan bilişsel bir mekanizma (Campaert, Nocentini ve Menesini, 2018) olarak tanımlanabilir. Ahlaki çözülme bireylerin aynı zamanda geçmiş, bugün ve gelecekte yanlış olduğu bilinen antisosyal davranışlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır (Bandura, 2002). Bandura (1999) ahlaki çözülme özellikleri yüksek olan kişilerin, özdenetimlerini geri plana alarak, içsel karmaşadan kurtulmaya çalıştıklarını ve ahlaki çözülmeye herhangi bir pişmanlık duymadan eğilim gösterdiklerini belirtmiştir.

Öğretmenlerde ahlaki çözülme ile ilgili araştırmalar incelendiğinde ahlaki çözülme ile özdenetim (Christian ve Ellis, 2014), bilişsel yeniden yapılandırma (Bandura, 1999), aile içi şiddet (Gülmez, 2014), kardeş zorbalığı, akran zorbalığı, problem çözüme ve ebeveyn kabul-reddi (Kandemir Özdiñ, 2019), nevrotik kişilik özelliğı ve kariyerizm (Ağırbaş, 2019), ahlaki söylem ve siyasi kimlik (Kakavand ve Kiavand, 2016), kişi çevre uyumu ve takım çalışması (Erbaş ve Şahin Perçin, 2016), uyumsuzluk (Argyris, 1964), örgütsel etik dışı davranış (Barsky, 2011), motivasyon ve ahlaki kopuş (Hodge vd., 2013), empati ve problem çözüme (Özdiñ, 2019), ahlaki kimlik (Zheng vd., 2019), öz yeterlilik (Fida, Tremonto ve Carlo, 2018; Derr ve Morrow, 2020), sosyal destek (Shen, Sun ve Xin, 2019), duygusal özellikler (Paciello vd., 2020) ve dindarlık düzeyleri (Çetin, 2019) arasında ilişkiler bulunmuştur. Bunun yanında Iwai, Carvalho ve Lalli'nin (2018) yaptıkları araştırmada ahlaki mantığa bürünmenin ve sorumluluğun yerinden edilmesinin, sonuçları düşünmeye kıyasla ahlaksız davranma arzusu yarattığını keşfettiğinden, ahlaki çözümlenin insan hayatı üzerinde ciddi bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanında Tilman ve diğerlerinin (2018) yetişkin katılımcılar ile yapmış oldukları deneysel çalışma ahlaki olarak etik olmayan eylemlerden ayrılan bireylerin sonuçlarını bildikten sonra olumsuz duygular yaşayacağını göstermiştir. Ayrıca aynı araştırmada suçluluk ve utancın ahlaki çözülme ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Ahlaki çözümlenin insan hayatı üzerinde psikolojik etkileri olduğu görülmektedir. Bu durum insanların verilen görevleri gerçekleştirme kapasiteleri hakkındaki inançları etkileyen bilişsel süreç olarak tanımlanan öz-yeterliliklerinden de etkilenebilmektedir (Bandura, 1977). Bireylerin verilen görevleri yerine getirebilme becerisine olan inancı olarak da tanımlanan öz yeterlilik, insanların belirledikleri amaç ve hedeflere ulaşabilme yeteneğine de etki

edebilir (Lunenburg, 2011). Bu noktada öğretmenlerin öz yeterlilikleri de motivasyonu yüksek olmayan öğrencilerin katılımı için yapacakları işlere yönelik verdiği karar olarak tanımlanabilir (Tschannen Moran ve Woolfolk Hoy, 2001). Öğretmenlerin yapmış oldukları bu çalışmalar kendilerinin öznel iyi oluşlarını da arttırabilmektedir (Telef ve Ergin, 2013). Bireylerin öznel iyi oluşlarıyla da doğrudan ilişkisi olan öz-yeterlilik inancı, verilen görevlerde göstermiş oldukları çaba, başarısızlıklara ne kadar dirençli oldukları ve zorlu durumlarla başa çıkma yöntemleriyle da ilişkilidir (Bandura, 1977).

Öğretmen öz-yeterlilik inancı aynı zamanda, bu bireylerin öğrencilerine bir şeyler öğretmek amacıyla, kendi mesleklerinde koydukları hedeflere ulaşmalarını etkileyebilmektedir (Ashton, 1984; Hoy ve Spero, 2005). Bu noktada öz yeterliliği yüksek olan öğretmenlerin derslerde farklı öğretim yöntem ve teknikleri geliştirmeye çalıştıkları ve bu yöntem ve teknikleri kullanmakta hâkim bir yaklaşım sergiledikleri; ayrıca öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsediklerinden dolayı farklı öğretim araç ve gereçleri kullandıkları görülmektedir. Öz-yeterliliği düşük olan öğretmenlerin ise öğrenci merkezli olmadıkları ve derslerini geleneksel yollarla sürdürmeyi tercih ettikleri saptanmıştır (Dolapci, 2013; Gürol, Altunbaş ve Karaaslan, 2010; Henson, 2001). Öğretmenlerde öz yeterlilik genel anlamda öğrenci merkezli hareket etme amacıyla çağdaş yöntemler kullanan ve bunu kendi kapasitelerini gerçekleştirmek amacıyla zorluklarla başa çıktıkları bilişsel bir süreç olarak tanımlanabilir (Bandura, 1993).

Eğitim sürecinin altındaki önemli bir faktör olan öğretmenlerin öz-yeterliliği üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde daha çok öğretmen davranışları ile öğrenci performansı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında öğretmenin öğrenciyi olumlu yönde değiştirmeye yönelik inancının öğretmenlerin öz-yeterlilik inancıyla pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi olduğu (Gibson ve Dembo, 1984; Podell ve Soodak, 1993); öğretmen motivasyonu ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi olduğu (Avcı, 2019); yeni öğretim uygulamaları ile anlamlı ilişkisi olduğu (Evers, Brouwers ve Tomic, 2002; Ghaith ve Yaghi, 1997); öğretmenlerin duygusal zekâ düzeyi ve problem çözme becerileri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkisi olduğu (Karamehmetoğlu, 2017); öğrencilerin akademik başarıları ve okuldaki başarıları ile pozitif yönlü anlamlı ilişkisi olduğu (Caprara, Barbaranelli, Steca ve Malone, 2006; Ross, 1992) saptanmıştır. Bunun yanında öğretmenlerin performans ve motivasyon düzeyleri (Tschannen Moran ve Woolfolk Hoy, 2001), psikolojik sağlamlık (Yılmaz, 2019) ve iş doyumu (Turcan, 2011) ile öz-yeterlilik inançları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin

olduğu görölmektedir. Bu araştırmaların sonuçlarına göre; öğretmenlerin öz-yeterlilik inançlarının öğrencilerin öğrenme düzeyini, psikolojik sağıamlığı ve eğitim sürecinin kalitesini olumlu yönde etkilediği, ayrıca öz-yeterliliğin öğretmenleri olumlu yönde motive ettiği söylenebilir. Bu durumun öz-yeterlilik inancını dolaylı olarak mental iyi oluğu olumlu etkilediği söylenebilir.

Alanyazındaki çalışmalar da göz önünde bulundurularak mevcut çalışmanın, öğretmenlerin mental iyi oluğlarını yordayan ahlaki çözüme ve öz-yeterlilik değişkenlerinin ilişkisine dair alanyazına ve alanda çalışan uzmanlara katkıda bulunacağı düşünölmüştür. Ayrıca bu çalışmanın öğretmenlerin mental iyi oluğlarının artırılması amacıyla yapılabilecek çalışma ve projelerin tasarlanması noktasına yardımcı olacağı düşünölmektedir. Bu noktada araştırmanın soruları řu şekildedir;

1. Öğretmenlerin mental iyi oluğu, ahlaki çözüme ve öz-yeterlilikleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmenlerin mental iyi oluğu, ahlaki çözüme ve öz-yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Öğretmenlerin öz-yeterlilik ve ahlaki çözüme düzeyleri mental iyi oluğlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Öğretmenlerin mental iyi oluğları, ahlaki çözüme ve öz-yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi ve ahlaki çözüme ile öz-yeterliliğin birlikte mental iyi oluğu yordama düzeyini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada yordayıcı korelasyonel desen kullanılmıştır. Yordayıcı korelasyonel desen değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendikten sonra bilinen değerden yola çıkarak bilinmeyen değerinin yordama gücünün tespit edilmesi amacıyla kullanılır (Büyüköztürk vd., 2014).

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Arnavutköy ilçesindeki farklı kamu okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların 142'si kadın (%64) ve 80'i erkektir (%36). Araştırmaya katılan öğretmenlerin 88'i lisede (%40), 65'i ortaokulda (%29), 62'si ilkokulda (%27) ve 9'u rehberlik ve araştırma merkezinde (RAM) (%4) görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 128'i

kadrolu (%58), 57'si ücretli (%26), 34'ü sözleşmeli (%15) ve 3'ü Piktet (%1) kapsamında çalışanlar öğretmenlerdir. Öğretmenlere ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

	<i>n</i>	Yüzde (%)
Lise Öğretmeni	88	40
Ortaokul	65	29
İlkokul	62	27
RAM	9	4
Kadrolu	128	58
Ücretli	57	26
Sözleşmeli	34	15
Piktet	3	1
Kadın	142	64
Erkek	80	36
Toplam	222	100

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler Mental İyi Oluş Ölçeği, Ahlaki Çözümle Ölçeği ve Öğretmen Öz-Yeterlilik Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Aşağıda bu ölçme araçlarına ilişkin özet bilgiler sunulmuştur.

Mental İyi Oluş Ölçeği: Tennant ve diğerleri (2007) tarafından İngiltere'de yaşayan bireylerin mental iyi oluşlarını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek, 'özel iyi oluş' ve 'psikolojik iyi oluş' kavramlarını kapsayan ve kişilerin mental sağlıklarıyla ilgili olan toplam 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Keldal (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği için açılımlayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin tek boyuttan oluştuğu saptanmıştır. Ayrıca ölçeğin açıkladığı toplam varyansın %51 olduğu saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri $\chi^2/sd = 3.71$, $RMR = .05$, $NNFI = .95$, $RFI = .93$, $CFI = .96$ olarak saptanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları 16 ve üzeri yaşta bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği için yapılan Cronbach alfa katsayısı .89 bulunmuştur. Bu araştırma için tekrar yapılan Cronbach alfa iç tutarlık değeri .89 olarak saptanmıştır.

Ahlaki Çözölme Ölçeği: Bu ölçek Moore ve diğerleri (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Erbaş ve Perçin (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin açıkladığı toplam varyansın %43.6 olduğu saptanmıştır. Doğrulatoryı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri $\chi^2/sd = .723$, $RMR = .036$, $GFI = .993$, $AGFI = .981$ ve $CFI = 1.000$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği için yapılan Cronbach alfa katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Bu araştırma için tekrar yapılan hesaplama sonucu Cronbach alfa iç tutarlık değerinin .78 olduğu saptanmıştır.

Öğretmen Öz-Yeterlilik Ölçeği: Schmitz ve Schwarzer (2000) tarafından Almanya'da geliştirilmiştir. Ölçek, öz-yeterliliğin öğretmenliğe olan etkilerinin anlaşılabilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek iki uygulama ile geliştirilmiştir. İlk uygulama Almanya'da yaşıyan 273 öğretmene uygulanmıştır. Bu uygulamada Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .81 olarak bulunmuştur. İkinci uygulama ise 276 öğretmene uygulanmış ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Türk kültürüne uyarlanması Yılmaz ve diğerleri (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin orijinali 10 maddeden oluşmaktadır. Türk kültüründe uygulanmasında iki madde, madde toplam korelasyonları düşük olduğundan, ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin nihai olarak sekiz maddeden oluştuğu saptanmıştır. Ölçeğin açıkladığı toplam varyansın %58 olduğu saptanmıştır. Bu araştırma için tekrar hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık değeri .76 olarak saptanmıştır.

İşlem

Bu çalışma kapsamında veri toplanmaya başlanmadan önce Bursa Uludağ Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığına başvuruda bulunulmuş ve 24/12/2021 tarih ve 2021/11 sayılı yazı ile yapılacak çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna dair onay alınmıştır. Araştırmanın verileri 2021–2022 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Arnavutköy ilçesinde görev yapan tüm öğretmenlere okul whats up gruplarında paylaşılarak toplanmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında Arnavutköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden hazırlanan üst yazı ile de duyurusu yapılmıştır. Araştırmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın genel amaçları hakkında bilgi verilerek google form aracılığıyla çevrimiçi ortamda katılım linki paylaşılmıştır. Veriler çevrimiçi ortamda bu şekilde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin ve ahlaki çözümlerinin mental iyi oluşlarını yordama düzeyini belirlemek amacıyla korelasyon ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada uç değerler mahalanobis uzaklığı belirlenmiştir. Mahalanobis değerleri bir bağımsız değişkenin diğer değişkenlerle olan uzaklığını ifade etmektedir (Can, 2018). Veriler bu yöntemle analiz edilip uç değer olan veriler ayıklandıktan sonra kalan 222 veriyle analizler yapılmıştır. Veri analizine başlanmadan önce standart çoklu regresyon analizinin gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki varsayımları karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmiştir (Can, 2018).

İlk adım olarak normallik varsayımı incelenmiştir. Normallik varsayımı için basıklık ve çarpıklık değerleri kontrol edilmiş ve verilerin -1 ve +1 aralığında normal dağılım göstermediği için uç değerlere bakılmıştır. Uç değerler çıkarılmış daha sonra tekrar basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmış ve bu değerlerinin Tablo 2’de belirtildiği üzere +1 ve -1 aralığında (Barrett vd., 2012; Can, 2018) normal dağılım gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 2. Öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözümler ve öz-yeterliliklerinin betimsel analizleri

	Sayı	Ortalama	Standart		
			Sapma	Çarpıklık	Basıklık
1. Mental İyi Oluş	222	57.77	6.54	.07	-.44
2. Ahlaki Çözüm	222	12.75	4.20	.45	-.71
3. Öz-Yeterlilik	222	24.78	3.42	.11	-.17

İkinci adımda otokorelasyon durumu analiz edilmiştir. Otokorelasyonun analizlerde ortaya çıkması analizin hatalı seçilmesi, modele bazı değişkenlerin alınmaması veya yanlış analizlerden kaynaklanabilmektedir. Regresyon analizlerinde katkısı olmayan değişkenlerin katkı yapmış gibi gözükmesine yol açabilmektedir (Uysal ve Günay, 2001). Değişkenler arasındaki otokorelasyon durumu için Durbin-Watson *d* değeri incelenmiştir. Durbin Watson *d* kabul edilebilir aralığı 1.5–2.5’dir (Field, 2005). Bu araştırmada Durbin Watson *d* değerinin 2.26 bulunması kabul edilebilir değer aralığında olduğunu göstermektedir. Bu analiz sonucunda çoklu regresyon analizi varsayımının karşılandığını göstermektedir.

Üçüncü adım olarak Varyans Büyütme Faktörü ve Tolerans değerleri hesaplanmıştır. Çoklu eş doğrusallık seçilen değişkenleri yordayıcı en az iki değişken arasındaki korelasyonel ilişkinin çok yüksek olmamasıdır (Kacar ve Sarıçam, 2015). Değişkenler arasında yüksek ilişki olması değişkenlerin aynı şeyleri ölçtüğü anlamına geldiğinden değişkenlerden birinin analizden atılması gerekmektedir. Varyans Büyütme Faktörü değerinin 10'dan küçük, Tolerans değerinin ise 0.2' den büyük olması beklenmektedir (Field, 2005). Bu araştırmada mental iyi oluşun yordanmasına ilişkin analizde Tolerans değeri .97, Varyans Büyütme Faktörü değerinin ise 1.03 olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular değişkenler arasında çoklu korelasyon olmadığını belirtmektedir.

Çoklu regresyon analizi varsayımlarının dördüncü adımı olarak yordayıcı ve yordanan değişkenler arasındaki ilişki düzeyleri için değişkenler arasındaki korelasyon değerlerine bakılmıştır. Korelasyon katsayısının 0–.30 arasında olması değişkenler arasında ilişki bulunmadığını, .31–.49 arasında olması değişkenler arasında zayıf bir ilişkinin var olduğu, .50–.69 arasında olması orta derecedeki bir ilişkiyi, .70–1.00 arasında olması ise yüksek (güçlü) bir ilişkinin var olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Büyüköztürk vd., 2014). Yordayıcı ve yordanan değişkenler arasındaki korelasyonel ilişki Tablo 3'te yer almaktadır. Çoklu regresyon analizi için varsayımlar sağlandıktan sonra analiz yapılmaya başlanmıştır.

Verilerin analizi Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (SPSS) 23.0'dan faydalanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde ahlaki çözülme ve öğretmen öz-yeterliğin mental iyi oluşu yordamadaki gücünün belirlenmesinde standart çoklu regresyon analizi; mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz yeterlik arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterliliklerinin cinsiyete göre farklılığını belirlemek için bağımsız örneklemeler için *t*-testi analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3'de görüldüğü üzere öğretmenlerin mental iyi oluşlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır, ($t = .24, p > .05$). Aynı zamanda ahlaki çözülmenin de cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı

saptanmıştır, ($t = .845, p > .05$). Son olarak öz-yeterliliğin de cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($t = .23, p > .05$).

Tablo 3. Öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterlilik durumlarının cinsiyete göre *t*-testi sonuçları

	Değişken	<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Mental İyi Oluş	Kadın	142	57.69	6.55	220	.24	.81
	Erkek	80	57.91	6.58			
Ahlaki Çözülme	Kadın	142	12.58	4.48	220	.85	.37
	Erkek	80	13.08	3.69			
Öz-Yeterlilik	Kadın	142	24.82	3.36	220	.23	.82
	Erkek	80	24.71	3.55			

Öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterlilikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson Korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterlilikleri arasındaki ilişkiler

	1	2	3
1. Mental İyi Oluş	1		
2. Ahlaki Çözülme	-.20**	1	
3. Öğretmen Öz-Yeterlilik	.59**	-.17**	1

*Not: ** $p < 0.01$*

Tablo 3'deki veriler incelendiğinde mental iyi oluş ile ahlaki çözülme arasında ($r = -.20, p < .01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanırken öğretmen öz-yeterlilik ($r = .59, p < .01$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca ahlaki çözülme ve öğretmen öz-yeterlilik ($r = -.17, p > .05$) arasında ise düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Mental iyi oluş düzeyinin belirlenmesi için standart çoklu regresyon analizi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Mental iyi oluşun yordayıcısı olarak ahlaki çözülme ve öğretmen öz-yeterliliğin standart çoklu regresyon analizi

	Standart		β	t	p	İkili r	Kısmi R
	B	Sapma					
(Sabit)	32.68	3.02		10.82	.00		
1. Öğretmen Öz-Yeterlilik	1.09	.11	.57	10.36	.00	.57	.56
2. Ahlaki Çözülme	-.15	.09	-.09	-1.78	.08	-.12	-.09

Not: $R = .596$, $R^2 = .36$, $F_{(2,219)} = 60,213$, $p = .000$

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin öz-yeterlilikleri ile mental iyi oluşu arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır, $R = .596$, $R^2 = .36$, $p < .05$). Adı geçen iki değişkenle birlikte, mental iyi oluş toplam varyansın yaklaşık %36'sını açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin mental iyi oluş üzerindeki görece önem sırası; öğretmen öz yeterlilik ve ahlaki çözülmedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t -testi sonuçları incelendiğinde ise öğretmen öz-yeterliliğinin mental iyi oluş üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Ahlaki çözülmenin ise mental iyi oluş üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı saptanmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterlilikleri arasındaki yordayıcı ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterliliklerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerde mental iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Ekşi, Güneş ve Yaman'ın (2018) öğretmenler ile yapmış oldukları çalışmada psikolojik iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bilir'in (2017) yetişkinler ile yaptığı çalışmada da mental iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Burke ve diğerlerinin (2009) düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip yetişkinler ile yaptıkları çalışmada mental iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgular da araştırma

sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bunun yanında alan yazında üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda benzer şekilde mental iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ile ilgili araştırmalar yer almaktadır (Herdeman vd., 2015; Tuzgöl-Dost, 2004). Ayrıca lise öğrencileriyle yapılan çalışmalarda da benzer şekilde mental iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ile ilgili araştırmalar yer almaktadır (Eryılmaz, 2010; Çelik, 2008; Söner ve Yılmaz, 2018). Bu bulgular bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Bunun yanında Tekkurşun Demir ve diğerlerinin (2018) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada katılımcıların mental iyi oluş puanlarında erkeklerin lehine anlamlı bir sonuç olduğu saptanmıştır. Yılmaz'ın (2013) üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları ile yapmış olduğu çalışmada da psikolojik iyi oluşun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bulunan bu bulgu araştırma bulgularıyla örtüşmemektedir. Ayrıca Sezer (2011) ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada kız öğrencilerin öznel iyi oluşlarının erkeklere göre daha iyi olduğu; Eryılmaz ve Atak (2011) ise ergenler ile yaptıkları araştırmada erkeklerin öznel iyi oluşlarının kızlardan daha iyi olduğunu saptamıştır. Bu bulgular bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Alanyazında yer alan çalışmalar dikkate alındığında yapılan bu araştırmada farklı kademelerde ve kadro durumlarında olan öğretmenlerden veriler toplanmıştır. Ayrıca aynı ilçede çalışan öğretmenlerin benzer sorunlar yaşamamasından dolayı mental iyi oluşların cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin ahlaki çözülme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Ağırbaş'ın (2019) beyaz yakalı hizmet çalışanları ile yapmış olduğu çalışmada ve Pelton ve diğerlerinin (2004) ise ergenlerle yapmış oldukları çalışmada ahlaki çözülmenin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bulunan bulgular bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra lise öğrencileri (Bandura, Barbaranelli ve Caprara, 1996; Çetin, 2009; Özdiñç, 2019) ve üniversite öğrencileri (Detert, Trevino ve Sweitzer, 2008) ile yapılan farklı çalışmalarda da ahlaki çözülmenin erkeklerin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Bulunan bulgular bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Benzer şekilde öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Öğretmenler üzerinde yapılan benzer çalışmalarda da öz-yeterliliğin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür (Dolapci, 2013; Gençtürk ve Memiş, 2010; Gürol, Altunbaş ve Karaaslan, 2010; McKenzie, 1999; Tschanene- Moran ve Wolfole Hoy, 2007). Bunun yanında öz-

yeterliliğin cinsiyete göre farklılığının incelendiği çalışmalarda erkekler lehine (Korkut ve Babaođlan, 2012) veya kadınlar lehine (Toy, 2015) olan çalışmaların mevcut olduğu görölmektedir. Öz-yeterlik ile ilgili araştırmalarda bu farklılığın kùltürlerin cinsiyet rolleri ile ilgili tanımlamalarından (Scholz vd., 2002) ve eğitimsel faktörlerden (Bacchini ve Magliulo, 2003) kaynaklanmış olabileceği görölmektedir. Yapılan alışmalar araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Bu noktada kadın ve erkekler için aile ortamında, iş ortamında ve mesleki yaşamlarında eēitsizliklerin ortadan kalkmaya başlamasının bu noktada özyeterliliğin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamasına yol açtığı söylenebilir.

Öğretmenlerde öz-yeterlilik düzeyinin mental iyi oluşu anlamlı bir yordayıcısı olduğuna ilişkin sonuç, Bandura' nın (1997) bireyin öz-yeterlilik düzeyinin yüksek olmasının kişisel gelişim ve becerilerinin çeşitlenmesine, başarıyı yakalamasına ve mutlu olmasına yardımcı olduğu görüşünü desteklemektedir. Öz-yeterlilik ile mental iyi oluş üzerinde doğrudan yapılan çalışmalara rastlanmaması araştırmanın sınırlılığı olduğu söylenebilir. Bununda yanında mental iyi oluşta yer alan hedonik perspektif, öznel iyi oluş veya psikolojik iyi oluş olarak da tanımlanan bu bakış açısı insanların mutluluğunun daha yüksek olduğu, olumlu duygularının olumsuz duygulara göre daha çok olduğu ve bireyin öznel deneyiminden hareketle yaşamından doyum alması olarak tanımlanmıştır (Diener, 1984; Kahneman, 1999; Stewart-Brown ve Janmohamed, 2008). Bundan dolayı mental iyi oluş psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş kavramlarını kapsayan çatı kavram olduğundan psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş ile ilgili yapılan çalışmalarda doğrudan mental iyi oluş ile de ilişkili olduğu söylenebilir. Psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş ile öz-yeterliliğin alt boyutu olan duygusal öz-yeterlilik (Asıcı ve İkiz, 2019; Telef ve Ergün, 2013), sosyal öz-yeterlilik (Asıcı ve İkiz, 2019; Certel vd., 2015; Özbay vd., 2012; Telef ve Ergün, 2013), akademik öz-yeterlilik (Certel vd., 2015), matematik okuryazarlığı öz-yeterliliği (Ersoy vd., 2019) ve genel öz-yeterlilik (Ben-Amı ve Baker, 2012; Certel vd., 2015; Kakavand ve Kiavand, 2012;) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Bulunan bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca Doğan ve Eryılmaz'ın (2013) yapmış oldukları bir çalışmada öz-yeterlilik ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunması bulunan araştırma bulgularını desteklemektedir. Bunun yanında Köksal, Güler ve etin (2019) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada yaşam doyumunu ve mental iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. şahin'in (2019)

üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ise yaşam doyumu ve mental iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bu bulgular mental iyi oluş ve öz-yeterlilik arasında dolaylı olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ve bu araştırma sonuçlarını da destekler niteliktedir. Öz-yeterliliğin mental iyi oluşu yordama düzeyini belirlemek için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre öz-yeterliliğin mental iyi oluşun %36'sını yordadığı saptanmıştır.

Araştırmanın diğer amacı olan öğretmenlerde ahlaki çözülmenin mental iyi oluşu yordayıcı ilişkisinin belirlenmesidir. Öğretmenlerde mental iyi oluş ve ahlaki çözülme arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ancak ahlaki çözülmenin mental iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı saptanmıştır. Bandura'ya (1999) göre bireylerin sergilemiş oldukları davranışları doğru olmadıklarını bildikleri halde savunma mekanizmalarını kullanmaları ahlaki çözülmeye neden olur. Bu durum özellikle ahlaki çözülmeye bilişsel mekanizmaların kullanılmasına yol açmaktadır (Detert, Trevino ve Sweitzer, 2008). Kullanılan bu bilişsel mekanizmanın mental iyi oluşu olumsuz anlamda etkilediği söylenebilir. Bundan dolayı ahlaki çözülme yaşayan insanların bu durumu içsel anlamda yaşadıklarından dolayı ahlaki çözülmenin mental iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamadığı söylenebilir.

Araştırmanın diğer amacı öğretmenlerde ahlaki çözülmenin ve öz-yeterliliğin arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu kapsamda yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucunda öz-yeterlilik ve ahlaki çözülme arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre bireylerin öz-yeterliliklerinin artması ahlaki çözümlerinin düşmesini sağlamaktadır. Özdiñ'in (2019) ilköğretim öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada empati ve ahlaki çözülme arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bunun yanında Aktaş'ın (2018) öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmada empati ve öz-yeterlilik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu öz-yeterlilik ile ahlaki çözülme arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu dolaylı olarak göstermektedir. Elde edilen bu sonuç araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ağırbaş'ın (2019) yetişkin bireyler ile yapmış olduğu çalışmada nevrozizm kişilik özelliği ile ahlaki çözülme arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çalış, Çoban ve Özdemir'in (2018) okul yöneticilerinin teknolojik liderlik öz-yeterlilikleri ile yapmış oldukları çalışmada ise teknolojik liderlik öz-yeterliliği ile nevrozik kişilik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bulunan bu bulgular öz-yeterlilik

ile ahlaki çözölme arasında dolaylı olarak negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuç araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmanın, öğretmenlerde mental iyi oluşu yordayan değişkenler ile ilgili sunduğu bulguların, öğretmenlerin mental iyi oluşları noktasında politik ve eğitim tedbirleri alınması önem arz ettiği düşünülmektedir. Literatürde mental iyi oluş ile öz-yeterlik (Asıcı ve İkiz, 2019; Ben-Amı ve Baker, 2012; Certel ve vd., 2015; Kakavand ve Kiavand, 2012; Özbay vd., 2012; Telef ve Ergün, 2013) arasındaki ilişki araştırılmış olsa da yerli ve yabancı alan yazında mental iyi oluş ile ahlaki çözölme ve öz-yeterlik ile ahlaki çözölme arasındaki ilişkinin araştırıldığı doğrudan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu noktada mental iyi oluş, ahlaki çözölme ve öz-yeterlik arasında ilişki bulunması önemli bir faktör olarak saptanmıştır. Mevcut araştırmada elde edilen öz-yeterliğin mental iyi oluşu (%36) anlamlı bir şekilde yordaması yapılacak yeni araştırmaların öğretmenlerin mental iyi oluşlarını kolaylaştırmak için öz-yeterliklerinin güçlendirilmesi ve yapılacak çalışmalarda dikkate alınmasının öğretmenlerin öğrencilere daha verimli olmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Alan yazında mental iyi oluşun genellikle lise ve üniversite öğrencileri üzerinde, ahlaki çözölmenin yetişkin bireyler ve üniversite öğrencileri üzerinde ve öz-yeterliğin ise öğretmenler ile incelendiği görölmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin mental iyi oluşları üzerinde etki eden değişkenleri araştıran yeni çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin ahlaki çözölme ve öz-yeterliklerinin nedenleri üzerine araştırmalar yapılarak öğretmenlerin mental iyi oluşlarını sağlama konusunda yaşanan sorunlar bulunabilir. Aynı zamanda, öğretmenlerin mental iyi oluşları konusunda desteklenmeleri için okul psikolojik danışmanlarından destek alınması sağlanabilir. Öğretmenlerin öz-yeterliklerinin yükseltilmesi için alanlara özgü mesleki hizmet içi eğitim programları geliştirilip mental iyi oluşlarının yükseltilmesi sağlanabilir.

Mental iyi oluşun ahlaki çözölme ve öz-yeterlik açısından yordanmasına ilişkin bu çalışma bazı sınırlılıklara sahiptir. Çalışmada katılımcılar uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir, bu durum çalışmanın temsil edilebilirliği açısından bir sınırlılık teşkil edebilir. Başka bir sınırlılık ise verilerin tek bir ilçeden toplanmasıdır. Ayrıca, araştırmada kullanılan ölçekler öğretmenlerin kendileri hakkında bilgilendirmelerde bulunmalarını gerektirmekte olup, bu durum öğretmenlerin kendilerinden beklenen cevapları verme eğilimlerini etkileyebilmesi bir sınırlılık oluşturmaktadır. Tüm bu sınırlılıkların yanı sıra, bu çalışmanın

mental iyi oluş, ahlaki çözülme ve öz-yeterlik arasındaki ilişkiyi incelemesi alan yazına özgün katkılar sağlayıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağırbaş, Z. B. (2019). *Nevrotik kişilik özelliğinin kariyerizm eğilimi üzerindeki etkisinde ablaki çözülmenin aracı etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Akgün, Ö.E., Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K. Demirel, F. ve Karadeniz, Ş. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aktaş, H. (2018, Kasım). DKAB Öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik ve empati düzeyleri arasındaki ilişki (TR90 Bölgesi Örneği). 2. *Uluslararası Din Eğitimi Kongresi*. Antalya, Türkiye.
- Argyris, C. (1964). *Integrating the individual and the organization*. New York: John Wiley & Sons.
- Ashton, P. (1984). Teacher efficacy: A motivational paradigm for effective teacher education. *Journal Of Teacher Education*, 35(5), 28–32. doi: 10.1177/002248718403500507
- Asıcı, E. ve İkiz, F. E. (2019). Okulda öznel iyi oluşun okul iklimi ve öz-yeterlik açısından yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 621–638. doi: 10.16986/HUJE.2018038523
- Avcı, O. (2019). *Beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinde öğretim motivasyonu ve öğretmen öz yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Bacchini, D., & Magliulo, F. (2003). Self-Image and perceived self-efficacy during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(5), 337–350. doi: 10.1023/A:1024969914672
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117–148. doi: 10.1207/s15326985ep2802_3
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personal and Social Psychology Review*, 3, 193–209. doi: 10.1207/s15327957pspr0303_3
- Bandura, A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), 101–119. doi: 10.1080/0305724022014322
- Bandura, A., Barbaranelli, C., & Caprara, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364–374. doi: 10.1037/0022-3514.71.2.364
- Barrett, K. C., Gloeckner, G. W., Leech, N. L., & Morgan, G. A. (2012). *IBM SPSS for introductory statistics: Use and interpretation* (Fifth Edition). United Kingdom: Routledge Press.

- Barsky, A. (2008). Understanding the ethical cost of organizational goal-setting: A review and theory development. *Journal of Business Ethics*, 81(1), 63–81. doi: 10.1007/s10551-007-9481-6
- Barsky, A. (2011). Investigating the effects of moral disengagement and participation on unethical work behavior. *Journal of Business Ethics*, 104, 59–75. doi: 10.1007/s10551-011-0889-7
- Ben-Ami, N., & Baker, A. J. (2012). The long-term correlates of childhood exposure to parental alienation on adult self-sufficiency and well-being. *The American Journal of Family Therapy*, 40, 169–183. doi: 10.1080/01926187.2011.601206
- Bilir, A. (2017). *Yetişkinlerde psikolojik ihtiyaç doyumunun yaşam kalitesi ve mental iyi oluşla ilişkisinin incelenmesi (Beykoz İlçesi Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Budziszewski, R., Graupensperger, S. A., & Vierimaa, M. (2020). Exploring predictors of moral disengagement in collegiate athletic trainers. *Journal of Athletic Training*, 55(1), 96–104. doi: 10.4085/1062-6050-504-18
- Campaert, K., Nocentini, A., & Menesini, E. (2018). The role of poor parenting and parental approval for children's moral disengagement. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 2656–2667. doi: 10.1007/s10826-018-1097-1
- Can, A. (2018). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P., & Malone, P. S. (2006). Teachers' self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement: A study at the school level. *Journal of School Psychology*, 44, 473–490. doi: 10.1016/j.jsp.2006.09.001
- Certel, Z., Bahadır, Z., Saracaloğlu, A. S. ve Varol, R. (2015). Lise öğrencilerinin öz-yeterlikleri ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 307–318.
- Christian, J. S., & Ellis, A. P. J. (2014). The crucial role of turnover intentions in transforming moral disengagement into deviant behavior at work. *Journal of Business Ethics*, 119, 193–208. doi: 10.1007/s10551-013-1631-4
- Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zekâ açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çetin, R. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin dindarlık düzeyleri ve ablaki çözülme eğilimleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Davidson, R. J., Friedman, E. M., Love, G. D., Muller, D., Rosenkranz, M. A., Ryff, C. D., & Urry, H. L. (2006). Psychological well-being and ill-being: Do they have distinct or mirrored biological correlates? *Psychotherapy and Psychosomatics*, 75(2), 85–95. doi: 10.1159/000090892

- Demirtaş, A. S., Baytemir, K. ve Güllü, A. (2018). Pedagojik formasyon öğrencilerinde umut ve mental iyi oluş: Yapılandırmacı düşünmenin aracı rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 317–331. doi: 10.17860/mersinefd.354636
- Demirtaş, A. S. ve Baytemir, K. (2019). Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 654–666. doi: 10.17755/esosder.432708
- Derr, S., & Morrow, M. T. (2020). Effects of a growth mindset of personality on emerging adults' defender self-Efficacy, moral disengagement, and perceived peer defending. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(3), 542–570. doi: 10.1177/0886260517713716
- Detert, J. R., Trevino, L. K., & Sweitzer, V. L. (2008) Moral disengagement in ethical decision making: A study of antecedents and outcomes. *Journal of Applied Psychology*, 93(2), 374–391. doi: 10.1037/0021-9010.93.2.374.
- Diener, E. D. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542–575. doi: 10.1037/0033-2909.95.3.542
- Doğan, F. ve Eryılmaz, A. (2013). İki boyutlu benlik saygısı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 107–117. doi: 10.9779/PUJE434
- Dolapci, S. (2013). *Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik alguları ve kaynaştırma eğitimine bakış açıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ekşi, H., Güneş, F. ve Yaman, N. (2018). Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi oluşları ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 203–233.
- Erbaş, P. ve Perçin, N. Ş. (2017). Ahlaki Çözülme (moral disengagement) Ölçeği Türkçe geçerliliği ve kişi-çevre uyumu ilişkisi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 177–190.
- Ersoy, M., Balkır, T., Karaaziz, M. ve Ballkır, F. (2019). Matematik okuryazarlığı öz-yeterliliğinin ve aile bütçesini planlamanın psikolojik iyi oluş üzerine etkisi. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 1(1), 31–41. doi: 10.35365/ctjpp.19.1.04
- Eryılmaz, A. (2010). Turkish adolescents' subjective well-being with respect to age, gender and SES of parents. *International Journal of Human and Social Sciences*, 5(8), 523–526. doi: 10.5281/zenodo.1328626
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 209–215. doi: 10.5350/dajpn2011240306
- Evers, W. J. G., Brouwers, A., & Tomic, W. (2002). Burnout and self efficacy: A study on teachers' beliefs when implementing an innovative educational system in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 72, 227–243. doi: 10.1348/000709902158865

- Fida, R., Tramontana, C., Paciello, M., Ghezzi, V., & Barbaranelli, C. (2018). Understanding the interplay among regulatory self-efficacy, moral disengagement, and academic cheating behaviour during vocational education: A three-wave study. *Journal of Business Ethics, 153*, 725–740. doi: 10.1007/s10551-016-3373-6
- Fida, R., Tramontano, C., Paciello, M., Guglielmetti, C., Gilardi, S., Probst, T. M., & Barbaranelli, C. (2018). 'First, do no harm': The role of negative emotions and moral disengagement in understanding the relationship between workplace aggression and misbehavior. *Frontiers in Psychology, 9*, 1-17. doi: 10.3389/fpsyg.2018.00671.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publication.
- Ghaith, G., & Yaghi, M. (1997). Relationships among experience, teacher efficacy and attitudes toward the implementation of instructional innovation. *Teaching and Teacher Education, 13*, 451–458. doi: 10.1016/S0742-051X(96)00045-5
- Gibson, S., & Dembo, M. H. (1984). Teacher efficacy: a construct validation. *Journal of Educational Psychology, 76*(4), 569–582. doi: 10.1037/0022-0663.76.4.569
- Guo, J., Liu, L., Zhao, B., & Wang, D. (2020). Teacher support and mental well-being in Chinese adolescents: The mediating role of negative emotions and resilience. *Frontiers in Psychology, 10*, 1–11. doi: 10.3389/fpsyg.2019.03081
- Gülmez, Ç. (2014). *Kadına yönelik aile içi şiddet, ahlaki çözümler ve dindarlık* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Gürol A., Altunbaş S. ve Karaaslan N. (2010). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve epistemolojik inançları üzerine bir çalışma. *E-Journal of New World Sciences Academy, 5*(3), 1395–1404.
- Gürkan, U. ve Gür, S. (2019). Genç yetişkinlerde mental iyi oluş düzeyinin depresyonla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6*(6), 516–536.
- Henson, R. K. (2001). Teacher self-efficacy: Substantive implications and measurement dilemmas. Paper presented at the annual meeting of the educational research exchange. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452208.pdf>
- Herdeman, R. R., Przedworski, J. M., Burke, S. E., Burgess, D. J., Phelan, S. M., Dovidio, J. F., Nelson, D., Rockwood, & Ryn, M. V. (2015). Mental well-being in first year medical students: A comparison by race and gender. *Journal of Racial and Ethnic Health Disparities, 2*, 403–413. doi: 10.1007/s40615-015-0087-x
- Hodge, K., Hargreaves, E. A., Gerrard, D., & Lonsdale, C. (2013). Psychological mechanisms underlying doping attitudes in sport: Motivation and moral disengagement. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 35*, 419–432. doi: 10.1123/jsep.35.4.419
- Hoy, A. W., & Spero R. B. (2005). Changes in teacher efficacy during the early years of teaching: A comparison of four measures. *Teaching and Teacher Education, 21*, 343–356. doi: 10.1016/j.tate.2005.01.007

- Iwai, T., Carvalho, J. V. F., & Lalli, V. M. (2018). Explaining transgressions with moral disengagement strategies and their effects on trust repair. *Brazilian Administration Review*, 15(4), 1–23. doi: 10.1590/1807-7692bar2018180016
- Kacar, M. ve Sariçam, H. (2015). Sınıf öğretmen adaylarının üst biliş farkındalıkları ile matematik kaygı düzeyleri üzerine bir çalışma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 137–152.
- Kahneman D. (1999). Objective happiness. Well-being: *The Foundations of Hedonic Psychology*, 3(25), 1–23.
- Kakavand, A., & Kiavand, A. (2016). The contribution of perceived social support and psychological well-being in anticipating students' self-sufficiency. *International Journal of Humanities and Cultural Studies, Special Issue*, 439–447.
- Kandemir Özdiç, N. (2019). *Sibling bullying and peer bullying relations to empathy, moral disengagement, problem solving and parental acceptance–rejection* (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Karamahmetoğlu, M. (2017). *Beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeylerinin mesleki öz yeterlik ve problem çözme becerilerini belirlemedeki rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, Ö. S. (2017). Romantik ilişkilerde problem çözme becerilerinin empati ve mental iyi oluş açısından incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1), 62–72. doi: 10.5961/jhes.2018.248
- Kayış, A. R. ve Satıcı, S. A. (2019). Mizahla başa çıkma ile mental iyi oluş arasındaki ilişkide affediciliğin aracılık rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1495–1504. doi: 10.24106/kefdergi.3099
- Keldal, G. (2015). Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe Formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 103–115.
- Keyes. C. L., Dhingra, S. S., & Simoes, E. J. (2010). Change in level of positive mental health as a predictor of future risk of mental illness. *American Journal of Public Health*, 100, 2366–2371. doi: 10.2105/AJPH.2010.192245
- Kim, S. Y., & Lim, Y. J. (2016). Virtues and well-being of Korean special education teachers. *International Journal of Special Education*, 31(1), 114–118.
- Korkut, K. ve Babaoğlu, E. (2012). Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlilik inançları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(16), 269–282.
- Lunenburg, F. C. (2011). Self-Efficacy in the workplace: Implications for motivation and performance. *International Journal of Management, Business, and Administration*, 14(1), 1–6. doi: 10.1037/0021-9010.92.1.107
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803–855. doi: 10.1037/0033-2909.131.6.803

- McKenzie, J. K. (1999). *Correlation between self-efficacy and self-esteem in students*. A Research Paper, University of Wisconsin.
- Moore, C., Detert, J. R., Trevino, L. K., Baker, V. L., & Mayer, D. M. (2011). Why employees do bad things: Moral disengagement and unethical organizational behavior. *Personnel Psychology*, *65*, 1–48. doi: 10.1111/j.1744-6570.2011.01237.x
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. ve Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz-yeterlik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *10*(2), 325–345.
- Özdinç, N. K. (2019). *Sibling bullying and peer bullying relations to empathy, moral disengagement, problem solving, and parental acceptance-rejection* (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Paciello, M., Ballarotto, G., Cerniglia, L., & Muratori, P. (2020). Does the interplay of callous-unemotional traits and moral disengagement underpin disruptive behavior? A systematic review. *Adolescent Health Medicine Therapeutics*, *11*, 9–20. doi: 10.2147/AHMT.S151699
- Pelton, J., Mary, G., Rex, F., & Gene, B. (2004). The moral disengagement scale: extension with an American minority sample. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, *26*(1), 31–39. doi: 10.1023/B:JOBA.0000007454.34707.a5
- Podell, D. M., & Soodak, L. C. (1993). Teacher efficacy and bias in special education referrals. *Journal of Educational Research*, *86*, 247–253.
- Probst, T. M., Petitta, L., Barbaranelli, C., & Austin, C. (2020). Safety-related moral disengagement in response to job insecurity: Counterintuitive effects of perceived organizational and supervisor support. *Journal of Business Ethics*, *162*, 343–358. doi: 10.1007/s10551-018-4002-3
- Reynolds, S. J., Dang, C. T., Yam, K. C., & Leavitt, K. (2014). The role of moral knowledge in everyday immorality: What does it matter if I know what is right? *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *123*, 124–137. doi: 10.1016/j.obhdp.2013.10.008
- Rogach, O. V., Ryabova, T. M., & Frolova, E. V. (2017). Social factors of mental well-being violation among high school teachers. *European Journal of Contemporary Education*, *6*(4), 787–796. doi: 10.13187/ejced.2017.4.787
- Ross, J. A. & Gray, P. (2006). Transformational leadership and teacher commitment to organizational values: The mediating effects of collective teacher efficacy. *School Effectiveness and School Improvement*, *17*(2), 179–199. doi: 10.1080/09243450600565795
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potential: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, *52*, 141–166. doi: 10.1146/annurev.psych.52.1.141
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M., (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, *69*, 719–727. doi: 10.1037/0022-3514.69.4.719

- Saidon, I. M., Galbreath, J., & Whiteley, A. (2010). Antecedents of moral disengagement: Preliminary empirical study in Malaysia. *24th Annual Australian and New Zealand Academy of Management Conference. Adelaide, SA: Australian and New Zealand Academy of Management (ANZAM).*
- Schmitz, G. S. (2000). *Zur struktur und dynamik der selbstwirksamkeitserwartung von lehrern. ein protektiver faktor gegen belastung und burnout?* (Unpublished master thesis). Frankfurt University, Berlin.
- Scholz, U., Gutierrez-Dona, B. S. S., & Schwarzer, R. (2002). Is general self-efficacy a universal construct? Psychometric findings from 25 countries. *European Journal of Psychological Assessment, 18*, 242–251. doi: 10.1027//1015-5759.18.3.242
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55*(1), 5–14. doi: 10.1037/0003-066X.55.1.5
- Sezer, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin öznel iyi oluş durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 192*, 74–85.
- Shen, Y., Sun, X., & Xin, T. (2020). How social support affects moral disengagement: The role of anger and hostility. *Social Behavior and Personality, 47*(3), 1–9. doi: 10.2224/sbp.7720
- Söner, O. ve Yılmaz, O. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(13), 59–73.
- Stewart-Brown S., & Janmohamed, K. (2008). *Warwick and Edinburgh Mental Well-being Scale (WEMWBS): User Guide, Version 1.* NHS Health Scotland: Glasgow. Erişim adresi: <http://www.ocagingservicescollaborative.org/wp-content/uploads/2014/07/WEMWBS-User-Guide-Version-1-June-2008.pdf>
- Telef, B. B. ve Ergün, E. (2013). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının yordayıcısı olarak öz-yeterlilik. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 6*(3), 423–433. doi: 10.5578/keg.5955
- Tekkurşun Demir, G., Namlı, S., Hazar, Z., Türkeli, A. ve Cicioğlu, H.İ. (2018). Bireysel ve takım sporcularının karar verme stilleri ve mental iyi düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13*(1), 176–191.
- Thonberg, R., & Jungert, T. (2013). Bystander behavior in bullying situations: Basic moral sensitivity, moral disengagement and defender self-efficacy. *Journal of Adolescence 36*(3), 475–483. doi: 10.1016/j.adolescence.2013.02.003
- Tillman, C. J., Gonzalez, K., Whitman, M. V., Crawford, W. S., & Hood, A. C. (2018) A multi-functional view of moral disengagement: Exploring the effects of learning the consequences. *Frontiers in Psychology, 26*(8), 2286. doi: 10.3389/fpsyg.2017.02286.
- Toy, S. N. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin öğretmen öz-yeterlilikleri ile kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlik inançlarının karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Tschannen-Moran, M., & Wolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783–805. doi: 10.1016/S0742-051X(01)00036-1
- Tschannen-Moran, M., & Wolfolk Hoy, A. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, 23(6), 944–956. doi: 10.1016/j.tate.2006.05.003
- Turcan, H. (2011). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin öz yeterlilik alguları ile iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tuzgöl Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uysal, M. ve Günay, S. (2001). Durbin-watson ölçütüne göre kararsızlık bölgesinde bulunan negatif otokorelasyon için bazı testler. *Anadolu University Journal of Science and Technology*, 2(2), 277–284.
- World Health Organisation. (2004). *Promoting mental health; concepts emerging evidence and practice* (Summary report). Retrieved from <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42940/1/9241591595.pdf>.
- Yılmaz, M. F. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının problemleri internet kullanımı ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yılmaz, Ş. (2019). *Resim-iş eğitim bilim dalı öğrencilerinin öğretmenlik öz yeterlilikleri ile psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. ve Soran, H. (2004). Yabancı dilde hazırlanan bir öğretmen öz-yeterlilik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 260–267.
- Zümbül, S. (2019). Öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş düzeylerinde bilinçli farkındalık ve affetmenin yordayıcı rolleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 20(1), 20–36. doi: 10.12984/egged.481963
- Zheng, X., Qin, X., Liu, X., & Liao, H. (2019). Will creative employees always make trouble? Investigating the roles of moral identity and moral disengagement. *Journal of Business Ethics*, 157(3), 653–672. doi: 10.1007/s10551-017-3683-3

Yazarlar Hakkında / About Authors

Osman SÖNER, (Yazışmalardan sorumlu yazar), Arnavutköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye. E-posta: osmansoner02@hotmail.com

Jale ELDELEKLİOĞLU, Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye. E-posta: eldelek@uludag.edu.tr

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.
No conflict of interest was reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.
No funding has been received.

ORCID

Osman SÖNER <http://orcid.org/0000-0001-9741-5357>

Jale ELDELEKLİOĞLU <http://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

Extended Abstract

Moral Disengagement and Self-Efficacy as Predictors of Mental Well-Being in Teachers

Introduction: Positive psychology is a theory that focuses on the subjective experiences of individuals and improves their quality of life. This theory has an approach that tries to understand and construct the factors that allow people, communities, and societies to develop in the next century (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). One of the important concepts that positive psychology emphasizes is mental well-being. Mental well-being is important for individuals' emotional well-being and working capacity to provide cognitive relief. It can be said that this situation is also related to the concept of moral disengagement that occurs when people give up their selves. This situation may also be affected by self-efficacy, which is defined as the cognitive process that involves people's beliefs about their capacity to perform given tasks (Bandura, 1977). Self-efficacy, which is also defined as the belief of individuals in their ability to fulfill the given tasks, can also affect the ability of people to reach the goals and objectives they set (Lunenburg, 2011). Considering the studies in the literature, the current study will contribute to the literature and experts working in the field on the effects of moral disengagement and self-efficacy variables that predict teachers' mental well-being.

Purpose: This study aimed to determine the relationship between mental well-being, moral disengagement, and self-efficacy of teachers working for the Ministry of National Education and determine the predictive level of moral disengagement and self-efficacy for mental well-being.

Method: In this study, which aimed to determine the relationship between teachers' mental well-being, moral disengagement, and self-efficacy, and to determine the predictive level of moral disengagement and self-efficacy, predictive correlational analysis was used. A predictive correlational analysis was used to determine the predictive power of the unknown variable based on the known value after examining the relationships between the variables. (Buyukozturk et al., 2014). The research study group consisted of teachers working in different public schools operating in the Arnavutköy district of

Istanbul province. Of the participants, 142 (64%) were female, and 80 (36%) were male. 88 of the teachers participating in the research work in high school (40%), 65 in secondary school (29%), 62 in primary school (27%) and 9 in guidance and research centers (4%). Of the teachers, 128 were permanent (58%), 57 are paid (26%), 34 are contracted (15%), and 3 are Piktet (1%) teachers. The data was analyzed by using the Statistical Package Program for Social Sciences (SPSS) 23.0. In the data analysis, standard multiple regression analysis and Pearson correlation analysis were used to determine the relationship between moral disengagement and teacher self-efficacy in predicting mental well-being and between mental well-being and moral disengagement self-efficacy.

Findings: It was found that the mental well-being of the teachers did not differ significantly by gender. At the same time, it was determined that moral disengagement did not differ significantly according to gender. Finally, it was determined that self-efficacy did not differ significantly according to gender. Teacher self-efficacy and moral disengagement together have a moderate and significant relationship with teachers' mental well-being, $R = 0.596$, $R^2 = 0.36$, $p < .05$. Together with the two variables mentioned, it explains about 36% of the total variance in mental well-being.

Discussion and Suggestions: At this point, it is important to strengthen teachers' self-efficacy that will enhance their mental well-being. In addition, it is thought that taking these results into consideration in future studies will enable teachers to be more productive for students. Studies in the literature show that mental well-being is generally studied with high school and university students, moral disengagement is studied with adults and university students, and self-efficacy is mostly studied with teachers. For this reason, it is recommended to conduct new studies investigating the variables that affect teachers' mental well-being.